

Webinar 28.01.2021

Dette webinar ble holdt i regi av forsknings- og innovasjonsprosjektet «Kjøp bærekraftig», et prosjekt der forskere og anskaffelsesavdelingen i DFØ skal hjelpe offentlige organisasjoner å kjøpe mat og cateringtjenester mer bærekraftig.

I dette webinar informerer prosjektleder Kristin Reichborn-Kjennerud fra OsloMet, Senter for velferds- og arbeidslivsforskning deltakere om hva prosjektet går ut på og de ulike aktivitetene. Deretter forteller Professor Nico Groenendijk fra OsloMet, Senter for velferds- og arbeidslivsforskning om hva bærekraft er og hvordan det defineres i prosjektet. Han snakker også om hva som hindrer og fremmer bærekraft i innkjøp og hva det vil si å være en moden innkjøpsfunksjon.

Prosjektet starter med at hver og en av de deltakende organisasjonene bygger en visjon. Innkjøp av mat og cateringtjenester brukes som strategisk verktøy for å få til utvalgte bærekraftige effekter. Det er opp til de enkelte organisasjonene å definere bærekraft. Visjonen deres skal si noe om hvor organisasjonen ønsker å være om fire år. En av oppgavene i prosjektet er å dokumentere og kartlegge matsystemene i de deltakende kommunene. Oppgaven til kommunene blir å finne informasjon om hvordan innkjøp foregår i dag. Informasjonen må gi et svar på hvor langt unna visjonen kommunen er, og den må være egnet til å kommunisere utad og innad i organisasjonen. Kommunene må også se på hvordan innkjøpene er organisert, hvordan de bruker rammeavtaler, kommuniserer med brukere og leverandører. Videre må kommunen finne ut hvordan de skal sette krav til bærekraft i utlysninger og bruke innkjøp i sosial- og miljømessig innovasjon. I noen tilfeller avhenger organisasjonen av andre, og da må man samarbeide og jobbe med påvirkning. Til slutt skal resultatene dokumenteres og kommuniseres.

Via portalen Padlet, forteller Kristin at deltakerne har tilgang til kursmateriale, hjelpemidler og informasjon som trengs for å jobbe med prosjektet.

Tidslinje våren 2021

I januar og februar skal det jobbes med å beskrive visjon, fem viktigste tingene man vil oppnå med prosjektet og finne informasjon om status i dag. Mars og april skal brukes til modenhetsmåling. I mai og juni vil vi følge opp modenhetsmålingen og samle informasjon om status som skal følges opp i år fire av prosjektet. Informasjonen kan omhandle ting som matsvinn, transport, emballasje, sosiale entreprenører, sosiale mål, fersk mat, matglede og spennende mat, plantebasert mat og lokaldyrket mat.

Hva betyr innkjøp?

Anskaffelse er prosessen en organisasjon bruker for å skaffe varer og tjenester den trenger for å nå sine mål. I denne prosessen formuleres innkjøps- og kvalitetskrav og viktigheten av kravene veies. Offentlige anskaffelser er når en organisasjon offentlig inviterer leverandører til å komme med tilbud. EØS regler om at anskaffelser skal være offentlig over et visst beløp.

Hva betyr bærekraftige innkjøp?

Definisjonen for bærekraftige innkjøp som vil bli brukt i prosjektet er: offentlige organisasjoner anskaffer ikke kun med tanke på egne behov og økonomi, men vektlegger også samfunnsmessige behov, økonomi og belastninger på miljøet. Bærekraftige offentlige anskaffelser blir da en metode for å oppnå bærekraftmål. Bærekraftige offentlige anskaffelser av mat- og cateringstjenester blir forstått som en prosess der offentlige organisasjoner anskaffer mat- og cateringstjenester på en måte som skaper verdi ikke bare for organisasjonen selv, men også for miljøet, (den lokale) økonomien og (lokal)samfunnet.

Ambisjoner

Ambisjonene for prosjektet er fordelt på flere nivåer. På Basis nivå er ambisjonen å ha samme system, men mer miljøvennlig. Dette innebærer for eksempel nye, mer bærekraftige, produkter og tjenester. Neste nivå er mer ambisiøst og innebærer nye måter å anskaffe på. Det siste nivået er å endre hele matsystemet i kommunen og implementere sirkulære økosystemer.

Det er også viktig på at bærekraft ikke bare handler om miljø, men også det økonomiske og sosiale.

Etter presentasjonen til Kristin får deltakere dele utfordringer de har i prosjektet. Videre holder Nico presentasjon.

Hva er bærekraft?

Det finnes mange definisjoner. Den originale stammer fra Brundtland-rapporten og er som følgende: *Bærekraftig utvikling* er utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov. Denne definisjonen er svært holistisk. Gjennom tiår har bærekraft blitt splittet på de tre dimensjonene miljø, sosial og økonomi. I dette prosjektet fokuserer Nico på hvordan disse tre overlapper og påvirker hverandre.

Bærekraftige offentlige innkjøp

I den eksisterende litteraturen finner man tre begreper som omhandler bærekraftige offentlige anskaffelser: grønne, sirkulære og bærekraftige.

Mat og catering

Når det kommer innkjøp av mat og catering, finnes det forskjellige tilnærminger til bærekraft. Det er i stor grad fokus på miljø og sirkulær næring. Mye av litteraturen handler om livssyklus og varenes effekt på miljø. Dessuten er det mye informasjon som gjør det mulig å sammenligne forskjellige varer som for eksempel biff og kylling. Mye av denne informasjonen er kvantitativ. Dette gjør det lett å identifisere hva som har den største påvirkningen og hva man kan endre på for å oppnå stor effekt.

I 2008 laget land i EU/EØS et program for grønne offentlige anskaffelser. Dette inkluderer en strategisk plan for utvikling av kriterier basert på livssyklusanalyse. Det finnes en liste med oversikt over kriteriene. Dette programmet har også blitt implementert i Norge.

Bærekraftige offentlige anskaffelser

Kriterier for økonomisk og sosial bærekraft er mindre velutviklede. I litteraturen finnes det mange forslag til hva som er viktige aspekter (generelt for bærekraftige offentlige anskaffelser, spesifikk for mat & catering). Utfordringen er her: oversettelse til konkrete indikatorer og kriterier for offentlige anskaffelser.

Lokalmat

Det finnes mye litteratur om lokalmat. En grunn til dette kan være at satsing på lokalmat har potensiale til å forene mange verdier innen bærekraft. Lokalmat kan være kortreist, sesongbasert, fersk, støtte lokale økonomier osv. Dessverre viser forskning at lokalmat ikke alltid er det mest bærekraftige. Man må også se på situasjonen regionalt, nasjonalt og kanskje også internasjonalt.

Ambisjonsnivåer

Videre forteller Nico om fire ambisjonsnivåer for innkjøp representert i et skjema. På den venstre siden har man laveste nivået av ambisjon. Her ønsker man å bruke kriterier for bærekraft på eksisterende produkter og tjenester. I neste nivå lager man nye produkter, tjenester og

forretningskonsepter. På det høyeste nivået jobber man med å promotere sirkulære økosystemer.

Hva som hindrer og fremmer bærekraftige innkjøp

Det er mye litteratur om suksess og fiaskofaktorer for «public procurement» prosessen generelt, men lite av det handler spesifikt om bærekraftige offentlige anskaffelser. Faktorer man kan se på når man skal utforske hindringer og hva som fremmer bærekraft kan være:

- Kapasitet og kunnskap
- Organisatoriske faktorer
- Kontrakter
- Adferd
- Markedsfaktorer
- Faktorer i rammeverket

Modenhet

Måling av modenhet i offentlige innkjøp har blitt gjort i tiår. Dersom innkjøpene kun ser på logistikk, og forsikrer om at man mottar varer og tjenester, sier man at det er lav modenhet. Høyt nivå av modenhet er når man ved hjelp av innkjøp kan oppnå politiske mål. Nico viser en modell hvor modenhet er delt opp i syv nivåer. De fleste organisasjoner er på nivå fem, seks eller syv. Modenhetsmåling fokuserer nå på tilstedeværelsen av suksessfaktorer (eller fravær av sviktfaktorer).

Det jobbes nå med å utvikle en egen modell for måling av modenhet i bærekraftige offentlige innkjøp. Denne modellen vil brukes for å sammenligne resultater av organisasjonene i prosjektet nå og år fire i prosjektet.

Kort fortalt er bærekraftige offentlige innkjøp en prosess med visse bærekrafteffekter. Forskning gir ikke et klart svar eller oppskrift på hva er bærekraftige offentlige innkjøp er. Du bestemmer selv hva bærekraft er og bestemmer hvor ambisiøs du er (forhåpentligvis veldig ambisiøs).

Hva nå?

Veien videre går ut på å utvikle en visjon som resulterer i bærekraftige offentlige innkjøp. Dette oppnås ved hjelp av måling av bærekraftindikatorer; en nullmåling en måling i 2024. Indikatorene vil også brukes til utvikling av krav i konkrete innkjøpssaker.

Bærekraftige offentlige innkjøp skal også utforskes som en prosess; hva er de viktigste forbedringene som skal oppnås i 2024?